

אונס {ב}. הבועל נערה בתולה בעל כרחה.

הפרקים:

- א. חובתו בתשלומי קנס;
- ב. חובתו בתשלומי צער, בושת ופגם;
- ג. למי הוא משלם;
- ד. אנוסות שאין להן קנס;
- ה. חובתו לקחת האנוסה לאשה;
- ו. איסור הגירושין.

א. חובתו בתשלומי קנס. מי שאנס נערה בתולה קונסים אותו לשלם משקל חמשים סלעים [טור שסא] של כסף מזוקק, וקנס זה מצות עשה של תורה, ונמנית במנין המצוות, שנאמר: כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו, ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, ולמדנו בגזרה שוה בתולה האמורה באונס מבתולה האמורה במפתה*: כסף ישקל כמהר הבתולת, מה כסף האמור במפתה הוא שקלים אף כסף האמור באונס הוא שקלים.

יש אומרים שאינו חייב בקנס אלא בביאה כדרכה, שהחיוב הוא על הוצאת הבתולים. רוב הראשונים סוברים שאף שלא כדרכה חייב, וכן אמרו: באו עליה עשרה שלא כדרכה ואחד כדרכה כולם בקנס. ואף בבא עליה בהעראה בלא השרת בתולים מחלוקת. יש סוברים שאינו חייב אלא על גמר ביאה שהוא מוציא בתוליה, אבל לאו דוקא גמר ביאה ממש, אלא אפילו הכנסת עטרה, ואף אם לא הוציא ממש הבתולים חייב, כיון שביאה כזאת ראויה להשרת בתולים. ויש סוברים שהכנסת עטרה אינה מחייבת קנס, אלא גמר ביאה ממש. אבל יש חולקים וסוברים שאף בלא השרת בתולים חייב קנס, לפי שאין חיוב קנס תלוי בהשרת בתולים, אלא בהנאת שכיבה. וכן אמרו: הערו בה עשרה בני אדם כולם בקנס. ומכל מקום הכל מודים, שאם נבעלה שלא כדרכה עדיין בתולה היא לחייב את השני קנס, וכן אם נבעלה בהעראה.

היתה האנוסה אסורה עליו מחייבי-כריתות*, כגון שהיתה אחותו או דודתו וכיוצא בהן, או שהיתה מחייבי-לאוין*, כגון ממזרת לישראל וכיוצא, חייב לשלם, שמריבוים מיוחדים הכתובים בפרשת אונס ובפרשת מפתה דרשו לרבות חייבי כריתות וחייבי לאוין. יש מהתנאים החולקים וסוברים [טור שסב] שבחייבי כריתות אין קנס, שנאמר: ולו תהיה לאשה, באשה שיש בה הויה, היינו תפיסת קדושין, ובחייבי כריתות אין קדושין תופסים, ויש שסוברים שאפילו בחייבי לאוין וחייבי עשה אין קנס, ודורשים: ולו תהיה לאשה, באשה הראויה לקיימה. הלכה שבכולן יש קנס. במה דברים אמורים כשלא התרו בו, אבל התרו בו, שחייב מלקות, פטור מלשלם, שאין אדם לוקה ומשלם, מלבד בחייבי עשה או שניות* מדברי סופרים, שאפילו אם התרו בו חייב קנס, שאין שם מלקות. היתה מחייבי מיתות בית דין, כגון האונס את בתו ואשת בנו וכיוצא בהן, פטור מלשלם, מפני שמתחייב בנפשו, ואפילו אם לא התרו בו.

בא עליה ומתה, נחלקו אמוראים: אביי אמר שפטור מן הקנס, שנאמר: לאבי הנערה, ולא לאבי מתה. רבא חולק, או שמסתפק בדבר. הלכה כאביי, והוא שתמות קודם שתעמוד בדין, לפי שלאחר העמדה בדין כבר זכה האב בקנס.

אין האונס משלם את הקנס אלא אם כן באו עדים והעידו עליו, אבל אם הודה מעצמו אינו משלם, שאין אדם משלם קנס בהודאת פיו.

ב. חובתו בתשלומי צער, בושת ופגם. מלבד חובת תשלומי קנס, חייב לשלם גם בעד הצער, שציערה בביאת אונס זו, ובעד הבשת* והפגם, שנאמר בתשלומי קנס: ונתן האישי השכב, הרי שהקנס אינו אלא בעד הנאת שכיבה בלבד, ואינו פוטר את חובת התשלומין בעד הבושת והפגם והצער. נמצא, האונס משלם ד' דברים. הקנס הקציבה התורה: חמשים כסף, והוא שוה בכל, בין בעל בת כהן גדול ובין בעל בת גר או ממזר, אבל הבושת והפגם והצער אינם שוים בכל, והם צריכים הערכת בית דין. הבושת, שמין כמה ממון ראוי [טור שסג] לאביה ולמשפחתה ליתן, שלא יארע להם דבר כזה מאדם זה, הכל לפי המבייש והמתבייש. הפגם שמין לפי יופייה, רואין אותה כאילו היא שפחה הנמכרת בשוק כמה היא שוה בעולה וכמה היתה שוה בתולה, לאדם הרוצה להנות את עבדו, ליתן לו שפחה בתולה, ומשלם בעדה יותר מאשר בעד שפחה בעולה, מפני שהפגם הוא תשלום הנזק שבכל מקום, ששמים את פחת הדמים של האדם כאילו הוא עבד נמכר בשוק, שכן הפגם שנפגמה בחשיבותה הרי הוא משלם בבושת. ויש אומרים שהפגם שמין לפי חשיבותה, כמה אדם רוצה ליתן להשיא לעבדו אשה כזאת. הצער שמין לפי קטנותה ובנין גופה ולפי שנותיו וגופו, ואומדים כמה היה האב רוצה ליתן שלא תצטער זו ממנו. ואם באו עליה שנים, אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה, אם זה שבא עליה שלא כדרכה הוא ראשון חייב בבושת ופגם, ואם הוא אחרון חייב בושת בלבד, שכבר נפגמה, אבל זה שבא עליה כדרכה משלם הכל, בין אם הוא ראשון ובין אם הוא אחרון, אלא שאינה דומה בושת נערה שלא נבעלה כלל לבושתה של זו שנבעלה כבר שלא כדרכה.

שלשה התשלומין האלה הם ממון גמור, ואדם משלם אותם גם על פי עצמו.

ג. למי הוא משלם. הקנס שהמאנס משלם הרי הוא לאבי הנערה, כל זמן שהיא ברשותו, שנאמר: ונתן האישי השכב עמה לאבי הנערה, וכן הבושת והפגם לאביה, שנאמר: בנעריה בית אביה, ודרשו: כל שבה נעורים לאביה, ואף אלו בכלל שבה נעורים הם. ויש סוברים הטעם שהבושת והפגם לאביה, מפני שברשותו למוסרה למנוול ומוכה שחין, ובידו לפוגמה ולביישה. ואף הצער בכלל שבה נעורים, והוא לאביה, וכן בידו לצערה, שהרי אם מוסרה למנוול ומוכה שחין היא נבעלת באונס ויש לה צער. ויש חולקים וסוברים שהצער שלה, שצער גופה לא זכתה לו התורה.

אם אין לה אב, או שתבעה את המאנס לדין [טור שסד] אחרי שבגרה, הרי ארבעה דברים אלו שלה, לפי שהבגרות מוציאה מרשות האב, ונאמר: ונתן לאבי הנערה, ולא לאבי בגרתה. וכן אם תבעתו לדין אחרי שנשאת, שגם הנשואין מוציאים אותה מרשות האב. בירושלמי אמרו, שאם בא עליה עד שלא נישאת ונישאת, קנסה לאביה. וכן אם תבעה אותו לדין אחרי שמת האב, הרי הם שלה, ואין האחים יורשים זכות זו שזכתה תורה לאב, לפני שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו, ואינו ממון להורישו לבניו עד שלא עמדה בדין. ויש סוברים הטעם שאין האחים יורשים את הקנס, לפי שאין אדם מוריש קנס לבניו, שכיון שאילו היה מודה היה נפטר, אין זה ממון להורישו לאחרים, ובושת ופגם הקישם הכתוב לקנס, לכן אינם יורשים גם בושת ופגם. אבל אם עמדה בדין ואחר כך בגרה או נישאת הרי הם של האב, ואם מת האב אחרי שעמדה בדין הרי הם של האחים, שהם יורשי האב, שהרי משעמדה בדין זכה בהם האב. ר' שמעון חולק וסובר שלא משעת העמדה בדין זוכה האב, אלא משעת גבייה, ואין הלכה כמותו. ויש חולקים וסוברים שלעולם בושת ופגם של האב, מפני שממון גמור הוא, ואם מת האב הרי הם לאחים, אף על פי שלא עמדה בדין עד שמת האב.

נתארסה ונתגרשה ואחר כך אנס אותה, נחלקו תנאים: ר' יוסי הגלילי סובר שאין לה קנס, שנאמר: אשר לא ארשה, אבל אורשה אין לה קנס. ר' עקיבא במשנה סובר שיש לה קנס וקנסה לעצמה, ודורש אשר לא ארשה לאביה, אבל אורשה לעצמה. ר' עקיבא בבבלי סובר שיש לה קנס וקנסה לאביה, כשם שכסף קדושיה לאביה אפילו אחרי שנתארסה ונתגרשה. הלכה שקנסה לעצמה. אבל צער ובושת ופגם לאב, שאין האירוסין מוציאים מרשות האב, ולא נתמעט אלא הקנס. ויש מסבירים מפני שיכול למוסרה למנוול ולמוכה שחין, והרי עדיין יכול למוסרה גם לאחר [טור שסה] שנתארסה ונתגרשה. אבל יש חולקים וסוברים שאף בושת ופגם שלה, לפי שהוקשו לקנס, ולמי שזה ניתן, זה ניתן. בא עליה עד שלא נתארסה ונתארסה, קנסה לאביה, שאין האירוסין מוציאים מרשות האב.

ד. אנוסות שאין להן קנס. אלו שאין להן קנס, מהן לדברי הכל ומהן התלויות במחלוקת: הבעולה והמוכת-עץ*, הקטנה והבוגרת* והאילונית*, הממאנת*, והמגורשת, השוטה* והחרשת*, הגיורת* והשפחה המשוחררת, השבויה* והיוצא עליה שם רע. הבעולה - שנאמר: בתולה, ולא בעולה. ואף מוכת עץ אינה בכלל בתולה. ויש חולקים וסוברים שכיון שאינה בעולה יש לה קנס. הקטנה שהיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, לפי שאין ביאתה ביאה. מבת שלש שנים ויום אחד עד שתביא שתי שערות, מחלוקת תנאים: ר' מאיר סובר אין לה קנס,

שנאמר: ולו תהיה לאשה, במהוה עצמה הכתוב מדבר, שיש בידה להקנות עצמה לאישות, וחכמים סוברים שיש לה קנס, שנאמר: "נער" חסר, בלי ה', אפילו קטנה במשמע. רבים מהראשונים פסקו הלכה כחכמים, ויש שפסקו כר' מאיר. הבוגרת - שנאמר: נערה, ולא בוגרת. וכן האילונית, מפני שאין לה ימי נערות, ומקטנותה יוצאת לבגר, ואף על פי שהקטנה יש לה קנס, מכל מקום לא ריבה הכתוב אלא קטנה שיכולה לבוא לכלל נערות. ויש חולקים וסוברים שהאילונית עד שתהא בת עשרים יש לה קנס, לפי שדינה כקטנה. הממאנת - שמיאנה משנישאת, לפי שהיא בחזקת בעולה, אבל אם יש עדים שלא נבעלה יש לה קנס. ויש סוברים שאף אם יש עדים אין לה קנס, מפני שאין עולה על דעת העדים שיצטרכו להעיד על זה [טור שסו] ואינם מדייקים היטב. המגורשת מן הנשואין - אפילו אם היא עדיין נערה בתולה, מפני שהיא בחזקת בעולה משנכנסת לחופה, ולפי זה אף באלמנה מן הנשואין כן, שאין לה טענת בתולים, והיא בחזקת בעולה. בירושלמי אמרו, שבתולה מן הנשואין יש לה קנס. לר' יוסי הגלילי אף מגורשת מן האירוסין אין לה קנס, ואין הלכה כמותו. החרשת והשוטה - לפי שאין להן טענת בתולים, ואינן בחזקת בתולות, מפני שאינן יודעות לשמור את עצמן. ויש סוברים הטעם שאין להן קנס, לפי שאין להן דעת להיזהר מחבטה, ונעשות מוכות עץ, וכן שנינו: החרשת והשוטה והמוכת עץ אין להן קנס. אבל רבים מן הראשונים חולקים וסוברים שיש להן קנס, לפי שהלכה כמי שסובר שאף טענת בתולים יש להן, או שאפילו להסובר שאין להן טענת בתולים, הרי זה מפני שאנו טוענים בשבילן משארסתני נאנסתי, או שהן בחזקת מוכת עץ ומוכת עץ לדעתם יש לה קנס. הגיורת והמשוחררת והשבויה - לפי שהן בחזקת בעולות, שהרי מטעם זה אין להן גם טענת בתולים. ולפיכך אם נתגיירה ונשתחררה ונפדית בפחות מבת שלש שנים ויום אחד, יש להן קנס, כשם שיש להן טענת בתולים, שאין ביאתן ביה. ובכל אלו שהן בחזקת בעולות, אם הודה הבעל שהיו בתולות חייב לשלם קנס, ואין זה מודה בקנס, כיון שעיקר מעשה האונס ידוע מבלי הודעתו. ויש מהאחרונים שכתב שפטור, לפי שהוא כמודה בקנס, כיון שאין לחייבו בלי הודאתו. היוצא עליה שם רע בילדותה - כגון שבאו עדים והעידו שתבעה אותם לזנות עמה, הרי זו בחזקת בעולה, מפני ששכיחים פרוצים, ולכן אין לה קנס. ויש סוברים הטעם [טור שסו] שלא חייבה התורה קנס אלא לאונס ומפתה, אבל זו היא בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה והכינה עצמה לכך. לפיכך כל מי שהניח את בתו מוכנת לכל מי שיבוא עליה, אין קונסין את הבעל. ויש סוברים שמלבד טעם זה אין לקנס, שהרי הקנס שייך לאב, והוא כמפותה, שהרי מדעתו עשה, וחשוב כאילו מחל, כשם שהמפותה שאין לה אב אין לה קנס מפני שמחלה.

יש מהראשונים שכתב שכל אנוסה שאין לה קנס, אין לה לא בושת ולא פגם ולא צער, מלבד הבוגרת והממאנת, שאף על פי שאין להן קנס, יש להן בושת ופגם וצער, והחרשת והשוטה יש להן צער בלבד. ותמהו עליו, שאין זה תלוי בזה, ואף אלו שאין להן קנס, יש להן צער ובושת ופגם.

ה. חובתו לקחת האנוסה לאשה. נוסף על חובת התשלומין חייבתו התורה לקחת את האנוסה לאשה, שנאמר: ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה, והיא מצות עשה, ונמנית במנין המצוות. לפיכך אם לא רצה כופין אותו, ואפילו היא חגרת, או עורת, או מצורעת. ואינו יוצא ידי חובת המצוה בקדושין בלבד, ולא בביאה ראשונה בלבד, אלא שתהיה אצלו באישות כל ימיו. אבל אם האנוסה ממאנת בו, הרשות בידה, שנאמר: ולו תהיה, מדעתה. וגם אביה יכול לעכב, ולמדנו בקל וחומר ממפתה, שלא עבר אלא על דעת אביה, יכול אביה לעכב, שנאמר בו: אם מאן ימאן אביה, המאנס שעבר על דעתה ועל דעת אביה לא כל שכן. ואף על פי שמיאנה בו, יכולה לחזור בה ולבחור בו שוב. ואם באו עליה כמה אנשים, הרשות בידה לבחור באחד מהם, איזה שתרצה, והשאר נפטרו, ויכולה לחזור בה ולבחור באחר, עד שתינשא לאחד מהם ואז נפטרו האחרים. [טור שסח] היתה האנוסה אסורה עליו אפילו מחייבי לאוין, אינו נושאה, שנאמר: ולו תהיה לאשה, אשה הראויה לו, ואין אנו אומרים תבוא מצות עשה של חובת לקוחין ותדחה לא תעשה, לפי שהעיקר תלוי בה, אם תרצה, ואם אינה רוצה, אין שם עשה כלל לקחתה. ונחלקו הראשונים: יש מפרשים שכיון שתלוי ברצונה מלמדין אותה שלא תרצה, כדי שלא יעבור על מצות לא תעשה. ויש מפרשים שכיון שהעשה הוא קל וניתן להידחות על ידי רצון האשה, אין בכח עשה קל כזה לדחות את הלא תעשה, אפילו כשאמרה שהיא רוצה בו. ויש מפרשים שכיון שהעשה אין עליה והלא תעשה גם היא עוברת, שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, אינה יכולה לעבור על הלאו משום העשה שלו. ולכן אפילו היא שניה, ואין אסורה אלא מדברי סופרים, הרי זה לא ישאנה, שהרי אסור לה לעבור על אסור זה, שהעשה אין עליה. וכן אמרו: ולו תהיה לאשה, פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, וחלוצה אינה אסורה אלא מדברי סופרים. ויש מסבירים שאף אסור מדבריהם בכלל לא-תסור*, ולכן גם השניה נתמעטה ממה שאמרו: אשה הראויה לו, שהרי גם זו אינה ראויה לו. ואם אנסה כשהוא כהן הדיוט, ואחר כך נתמנה להיות כהן גדול, שהבעולה אסורה לו, הרי זה לא יכנס, אם לא ארס אותה בהיותו כהן הדיוט.

לא היתה ראויה בשעת האונס, אף על פי שנעשית ראויה לו אחר כך, כגון בא על אחות אשתו ואחר כך מתה אשתו, אינו חייב לקחתה, שכיון שבשעת החיוב לא היתה ראויה לו - נפטר.

חובת הלקוחין אינה תלויה בחובת התשלומין, והן שתי מצוות מיוחדות, לפיכך אם הודה ונפטר [טור שסט] מהקנס, עדיין חובת הלקוחין עליו, ואף על פי שאין עדים בדבר, נאמן הוא על עצמו בזה. ואף בזמן הזה שאין לנו סמוכים ואין דנים דיני קנסות, מכל מקום כופים את האונס לישא אותה, ואם יש לו כבר אשה, שאסור לו לקחת אשה על אשתו מחרם דרבנן גרשום, מנדים אותו עד שיתן לה נדוניה להשיאה להגון לה. ויש מן הראשונים סוברים, שאפילו בא עליה שלא כדרכה או בהעראה, לדעת הפוסקים מן הקנס, מכל מקום חובת לקוחין עליו. ויש אומרים שכל שהוא פטור מלשלם קנס פטור הוא מלישאנה. ויש מהאחרונים שסובר, שאפילו באונס גמור כל שפטור מקנס, כגון במודה מעצמו או בזמן הזה, פטור מחובת לקוחין, שאף מצוה זו אינה אלא קנס לדעתו ותלויה בחיוב התשלומין.

ו. איסור הגירושין. לאחר שקידשה האונס, אסור לו לגרשה כל ימי חייו, שנאמר: לא יוכל שלחה כל ימיו, הרי זו מצות לא תעשה, שלא להוציאה לפי רצונו לעולם, ונמנית במנין הלאוין. ואם עבר וגירשה עבר על לא תעשה, אבל אינו לוקה, שהרי קדמו עשה שנצטוה בו: ולו תהיה לאשה, נמצאת זו מצות לא תעשה שנתקה לעשה, שאין לוקין עליה. לפיכך האונס שעבר וגירש, כופין אותו להחזיר, שהרי עדיין מצווה ועומד הוא, שתהיה לו לאשה, שנאמר: כל ימיו, כל ימיו בעמוד והחזר. מתה קודם שיחזירנה, או נתקדשה לאחר, או שהיה כהן שאסור בגרושה, הרי זה לוקה, שהרי עבר על לא תעשה ואינו יכול לקיים העשה שבה.

אם זנתה תחתיו אחר שכנסה, הרי זה יגרשנה, שנאמר: ולו תהיה לאשה, אשה הראויה לו. וכן אם היתה אסורה עליו איסור לאו, או עשה, כגון שאינה ראויה לבוא בישראל, וכנסה, אינו רשאי לקיימה. [טור שע] מת האונס בלי בנים, אין כופין את היבם לייבם, שנאמר: לא יוכל שלחה אבל היבם משלחה.